

Renata Merda

Kołąkowski a tradycja filozoficzna

Колаковский и философская традиция

Stanisław Gromadzki, Marcin Miłkowski (red.), *Leszek Kołąkowski a filozofia*,
Archiwum Warszawskiej Szkoły Historii Idei,
Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2018, ss. 274

W niespełna dekadę po śmierci Leszka Kołąkowskiego na rynku księgarskim ciągle pojawiają się nowe opracowania zawierające interesujące interpretacje jego poglądów i rozważań. *Leszek Kołąkowski a filozofia* to publikacja, która ukazała się realizowanej z wielkim rozmachem serii wydawniczej Archiwum Warszawskiej Szkoły Historii Idei, w ramach której przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych odwołują się do dorobku tej szkoły, a przede wszystkim do rozważań autora *Głównych nurtów marksizmu*. Niektóre zamieszczone w tym tomie teksty stanowią pokłosie analiz porównawczych prac Kołąkowskiego z publikacjami wybitnych przedstawicieli polskiej nauki, inne natomiast prezentują nowe spojrzenia na poruszane przez niego kwestie filozoficzne. Każda z tych publikacji obejmuje jedno wybrane zagadnienie, przeanalizowane pod kątem wspólnych wartości łączących Kołąkowskiego z filozofią narodową i światową.

Publikację otwiera wstęp autorstwa obu redaktorów – Stanisława Gromadzkiego i Marcina Miłkowskiego – w którym pokrótce charakteryzują zawartość prezentowanej książki. Redaktorzy książki podzielili swoje opracowanie na dwie zasadnicze części. W pierwszej zatytułowanej *Kołąkowski a filozofia współczesna* zawarte są cztery artykuły: Wiesława Chudoby pt. *Leszek Kołąkowski wobec szkoły lwowsko-warszawskiej i pozytywizmu*; Katarzyny Berlińskiej-Kowalewskiej *Humanizm Leszka Kołąkowskiego w latach 1947–1956*; Krystyny Bieleckiej i Marcina Miłkowskiego *Marksolak a rzeczywistość* oraz Pawła Okołoskiego *Kołąkowski i Lem*. Moim zdaniem na szczególną uwagę zasługuje tekst autorstwa W. Chudoby, który wyróżnia się innym spojrzeniem na dorobek Kołąkowskiego, gdyż autor doszukał się wspólnych rysów jego filozofii nie tylko ze szkołą lwowsko-warszawską, ale także z tak zwanymi pozytywista-

mi logicznymi. Warto także przypomnieć, autor jest z wykształcenia matematykiem i filozofem; a przy okazji znawcą i pasjonatem filozofii Kołakowskiego czego efektem jest m.in. książka *Leszek Kołakowski kronika życia i dzieła*. W przygotowanym tekście Chudoby czytelnik może odnaleźć cenne informacje związane z wypracowaniem własnego stanowiska Kołakowskiego wobec szkoły lwowsko-warszawskiej. Właśnie poprzez polemiki i spory prowadzone z jej reprezentantami, Kołakowski przez lata budował swą tożsamość naukową. Kolejny tekst, autorstwa Katarzyny Bielińskiej-Kowalewskiej, obejmuje niespełna dekadę ewolucji poglądów Kołakowskiego. To wówczas w jego poglądach pojawił się antropologizm, będący niejako opozycją do opartego na dialektyce myślenia marksistowskiego. Umieszczenie tej problematyki w tle historycznym połowy XX wieku jest odtworzeniem swoistości drogi poznania, którą podążał Kołakowski. Natomiast tekst autorstwa Krystyny Bieleckiej oraz Marcina Miłkowskiego odtwarza drogę ewolucji epistemologicznych poglądów autora *Etyki bez kodeksu*. Tekst ten jest także polemiczną odpowiedzią na tekst zatytułowany *Karol Marks i klasyczna definicja prawdy*. Pierwszą część omawianej publikacji wieńczy polemika Kołakowskiego wobec książki Lema *Summa technologiae*. Autor tekstu, Paweł Okoniewski, podjął się trudnej próby wykazania tego, jak Kołakowski klasyfikował Lema, pozbawiając jego pracę antropologicznego przesłania.

Druga część książki, zatytułowana *Kołakowski a historii filozofii*, zawiera pięć tekstów oscylujących wokoło zagadnień poniekąd kluczowych dla dorobku warszawskiej szkoły historii idei. Ważną kwestią, na którą czytelnik winien zwrócić uwagę jest pojawiająca się inspiracja tradycją filozoficzną. Pierwszy tekst autorstwa Józefa Piórczyńskiego, nawiązuje do dorobku średniowiecznego mistyka Mistra Eckharta. Autor w celu pełniejszego przedstawienia problematyki przywołuje także Spinozę, który w pewnym sensie dopełnia tego mistyka rozważaniami dotyczącymi panteizmu. Drugi w tej grupie zawarty tekst, pt. *Wolność, równość, prawda. Antynomie kartezjanizmu w myśli Leszka Kołakowskiego*, dotyczy natomiast związków pomiędzy Kartezjuszem a Kołakowskim. W tekście tym czytelnik znajdzie informacje o sceptycznej postawie Kołakowskiego, wobec poglądów traktujących Kartezjusza jako filozofa wolności. W przekonaniu autora interpretacja tejże filozofii pozwoliła Kołakowskiemu dokonać pierwszego kroku w rewizji marksizmu. Odmienne stanowisko wobec myśli radomskiego filozofa zajął Szymon Wróbel. Wskazał w swoim opracowaniu jak Kołakowski na przestrzeni lat drogą żmudnych studiów i samokształcenia koncentrował swoje zainteresowania naukowe na filozofii Spinozy. Zdaniem Wróbla finalnym efektem tychże studiów była praca Leszka Kołakowskiego, pt. *Jednostka i nieskończoność*. Nieprzypadkowo kolejny tekst zawarty w omawianej książce, jest kontynuacją poprzednie-

go. Dokonuje tego Jan Tokarski w swoim artykule pt. *Samonegacja racjonalizmu według Leszka Kołakowskiego*. Dla konstrukcji całego tekstu niewątpliwie ważne znaczenie ma fakt, iż Tokarski, podobnie jak sam Kołakowski, jest przede wszystkim historykiem idei. Tokarski jest autorem publikacji pt. *Obecność zła. O filozofii Leszka Kołakowskiego*, a prezentowany tekst jest w zasadzie zapożyczeniem jednego z rozdziałów tej książki. Ostatni tekst w książce to praca autorstwa Pawła Pieniążka pt. *Groza sprzeczności: Nietzsche w oczach Kołakowskiego*. Autor wskazuje, iż sam Nietzsche podążał drogą pomiędzy skrajnościami poglądów, co skutkowało opozycją relatywizm a egzystencjalizm. Natomiast Kołakowski prezentował bardziej spójną postawę filozoficzną. Autor jednak dostrzega punkty wspólne pomiędzy obu filozofami, do których można zaliczyć chociażby przekonanie o kryzysie cywilizacji Zachodu oraz o kruchość wszelkich form organizacji życia ludzkiego, co nie napawa optymizmem przy coraz to nowych zagrożeniach, z którymi ma do czynienia cała ludzkość.

Ważnym dopełnieniem książki jest indeks nazwisk, który pozwoli czytelnikowi na sprawniejsze poszukiwanie przywoływanych w prezentowanej publikacji.

Różnorodność zawartych w tym opracowaniu informacji na temat Kołakowskiego może wprowadzić czytelnika w zakłopotanie. Autorzy jednak w swoim zamierzeniu chcieli uchwycić i wykazać bogactwo myśli Leszka Kołakowskiego. Warto, jednak sięgnąć po prezentowaną książkę, ponieważ czytelnik uzyska w trakcie lektury szereg informacji o jednym z najwybitniejszych, choć niejednokrotnie budzącym kontrowersje, filozofie polskim.

Po lekturze omawianej książki czytelnik zapewne dostrzeże, że Leszek Kołakowski to nie tylko naukowiec, a także literat oraz interpretator tradycji filozoficznej. To właśnie wieloletnia droga prowadząca między innymi poprzez ewolucję światopoglądową zbudowała jego nietuzinkową sylwetkę intelektualną, niestety jednak coraz słabiej znaną młodemu pokoleniu polskich humanistów.

Zachęcając do lektury, dodam że o wartości omawianej publikacji stanowią także jej redaktorzy, specjalizujący się w interpretacji myśli Leszka Kołakowskiego. Książka adresowana jest nie tylko specjalistom, ale również do czytelników zainteresowanych postacią Leszka Kołakowskiego. Trudno byłoby poszerzać wiedzę o twórczości Kołakowskiego bez zapoznania się z treścią tej książki.